

временной симметрии/асимметрии. Исследована дифференциация семантико-синтаксической темпорально-темпоральной взаимозависимости: 1) одновременная репрезентация событий предикативных частей, отображение которых происходит параллельно; 2) последовательное выражение событий предикативных частей, указывающие реализацию ситуаций, которые следуют друг за другом. Для темпорально-темпоральной взаимозависимости между предикативными частями в противовес темпоральной зависимости в сложноподчиненном предложении характерно двустороннее проявление.

Ключевые слова: сложносочиненные предложения, предикативная часть, семантико-синтаксическая темпорально-темпоральная взаимозависимость.

Masytska T. Semantic and Syntactic Temporo-temporal Interdependency in Compound Sentences.

The article focuses on peculiarities of temporo-temporal interdependency in compound sentences which points out to distinguishing features of the compound sentence construction. It has been found out that compound structures are formed from interdependent predicative parts. It is an important point to be made that temporo-temporal interdependency is active in compound sentences expressing the temporal semantics and acting as semantic forms of cohesive compound constructions. The semantics of time symmetry or dissymmetry is basic in these sentences. The temporo-temporal interdependency can be described as following: 1) simultaneous representation of events by predicative parts showing in-parallel events; 2) successive representation of events by predicative parts showing nonsimultaneous event instance. In contrast to the temporal dependency in compound sentences the temporo-temporal interdependency between predicative parts has two-way expression.

Key words: a compound sentence, a predicative part, semantic and syntactic temporo-temporal interdependency.

Максим Родюк
(Київ)

УДК 811.112.5'371

РЕФЕРЕНТНИЙ СТАТУС ІМЕННИХ ГРУП ІЗ ДІЄПРИКМЕТНИКАМИ В СУЧАСНІЙ НІДЕРЛАНДСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються особливості функціонування і референтного статусу іменних груп, до складу яких входять дієприкметники теперішнього і минулого часу, у сучасній нідерландській мові. Вихідною точкою при цьому виступає синтаксична функція, яку іменна група виконує у реченні. Основна увага приділяється функціям суб'єкта й об'єкта. Досліджується взаємний зв'язок між синтаксичною функцією іменної групи та її референтним статусом, тобто характером її співвіднесеності з предметами позамовної дійсності. Для правильного розуміння механізмів референції враховується як прагматика, так і семантика висловлювання. Для визначення референтного статусу іменних груп застосовується методи контекстуального і дистрибутивного аналізу. Також у статті аналізується вживання різних видів актуалізаторів, передусім означених і неозначених артиклів, і їхня залежність, з одного боку, від синтаксичної позиції, і, з іншого боку, від референтного статусу відповідної іменної групи. В ході дослідження увага приділяється також кореляції між лексичним значенням дієприкметників теперішнього і минулого часу, різними видами актуалізаторів і синтаксичними функціями іменних груп, до складу яких ці дієприкметники входять.

Ключові слова: референція, іменна група, дієприкметник, актуалізатор, нідерландська мова.

Протягом тривалого часу лінгвістична наука займалась вивченням системних явищ у мові. Одиниця мови визначалася як елемент системи, нерозкладний у рамках певного рівня членування тексту і протиставлений іншим одиницям у підсистемі мови, відповідній цьому рівню [4, с. 34]. Ш. Баллі одним із перших заговорив про необхідність вивчення механізмів актуалізації, під якою він розумів «втільнення слів у дійсність» і, таким чином, їхній «перехід із мови у мовлення» [4, с. 43]. Проблема співвідношення мовних одиниць, зокрема іменників і дієприкметників, з предметами позамовної дійсності і понині залишається актуальною. Про це, зокрема, свідчить проведений нижче **аналіз останніх досліджень і публікацій**. Процес актуалізації, тобто, включення до складу висловлювання мовної одиниці та її співвіднесення тим чи іншим способом із дійсністю отримав у лінгвістиці назву референції. Сам термін виник

завдяки роботам Дж.С. Мілля і Г. Фрегге, які виокремлювали поняття «значення» і «референція» [11, с. 96; 12, с. 32]. Значний внесок у розвиток лінгвістичної теорії референції внесли Н.Д. Аругюнова та О.В. Падучева. У своїх працях вчені наголошують на тому, що для правильного розуміння механізмів референції необхідно враховувати як прагматику, так і семантику висловлювання. Як мовець, так і слухач відповідно при продукуванні висловлювання і його сприйнятті спираються на лексичне значення мовних одиниць, які у процесі референції, в залежності від прагматичних намірів мовця, отримують свої конкретне, референтне значення, тобто «прив'язку» до окремо взятого предмета або явища позамовної дійсності [3; 4; 6; 7]. Слід зазначити, що у більшості наукових праць, присвячених проблемам референції, аналізується вживання займенників, власних і загальних іменників [4; 6; 10].

Метою статті є вивчення особливостей функціонування іменних груп, до складу яких входять дієприкметники теперішнього і минулого часу, на матеріалі нідерландської мови. Іменна група складається із загального імені і актуалізатора. Нідерландська мова належить до артиклевих мов, тому найрозповсюдженішим видом актуалізатора є означені і неозначені артиклі *de, het, een*. Поєднання загального імені й актуалізатора утворює актуалізовану іменну групу, яка володіє тим чи іншим референтним статусом. Іменні групи можуть бути референтними і нереферентними. Референтні іменні групи індивідуалізують об'єкт або певну сукупність об'єктів, яка мислиться як одне ціле. На відміну від них, нереферентні іменні групи не індивідуалізують об'єкт, вони вказують на те, що він є типовим представником певної сукупності об'єктів. За виразом О.М. Селіверстової, об'єкт, позначуваний нереферентною іменною групою залишається «не вибраним» із сукупності подібних об'єктів [8, с. 85].

Поставлені у статті завдання зумовлені метою її написання і полягають у виявленні кореляції між синтаксичною позицією іменної групи, її референтним статусом, видом актуалізатора, який їй передує, семантикою дієприкметника і його походженням від дієслів різних структурно-семантичних класів. Для цього застосовуються методи контекстуального і дистрибутивного аналізу. Джерелом прикладів, які використовуються у цьому дослідженні виступають художні твори сучасних нідерландських авторів. Відправною точкою при вивченні функціонування іменних груп, до складу яких входять дієприкметники, вважатиметься синтаксична функція іменної групи. Нижче міститься виклад основного матеріалу дослідження.

Іменна група у функції суб'єкта. Виконуючи роль підмета, іменна група, у складі якої міститься дієприкметник, займає у реченні переддієслівну або постдієслівну позицію. У прикладі (1) наведено випадки переддієслівного використання іменної групи, а у прикладі (2) — постдієслівного.

(1) *De gewonde mondhoeken zaten hem nog hoorbaar in de weg...* «Поранені куточки губ ще відчутно йому заважали...» (A. F. Th. van der Heijden);

(2) *Onder een klein, getralied raam stond een gedemonteerde motorfiets...* «Під невеличким, загратованим віконцем стояв розібраний мотоцикл...» (Harry Mulisch).

Для переддієслівного використання іменної групи характерне вживання означеного артикля (*de / het*), як це показано у прикладі (1), а для постдієслівного — неозначеного артикля *een*, як у прикладі (2). Ця закономірність відповідає актуальному членуванню речення, згідно з яким найбільш розповсюдженим є такий порядок слів, при якому на початку вживається тема, а тільки потім повідомляється рема. Загалом перед іменною групою у функції підмета найчастіше вживається актуалізатор у вигляді означеного артикля *de* або *het*.

Стосовно закономірностей використання дієприкметників теперішнього і минулого часу у складі іменної групи у функції підмета, слід відзначити те, що перші використовуються значно частіше за другі. Цей результат, однак, не викликає подиву, оскільки його можна пояснити особливістю функціонування дієприкметників у нідерландській мові. Дієприкметники минулого часу можуть вживатися як в атрибутивній, так і в предикативній позиції відносно означуваного іменника, у той же час дієприкметники теперішнього часу можуть займати виключно атрибутивну позицію. Саме через цю функціональну обмеженість вони зустрічаються у складі іменної групи значно частіше, ніж дієприкметники минулого часу.

Характерною особливістю іменних груп, які виконують роль підмета, є те, що в них дуже широкого використання набули статальні дієприкметники минулого часу. Що стосується

дієприкметників теперішнього часу, то серед них спостерігається висока частка дієприкметників, утворених від дієслів на позначення психологічного впливу. При цьому у багатьох випадках мова також йде про зміну початкового значення у напрямі від позначення процесу до позначення ознаки.

(3) *De geüniformeerde meisjes doen anders niet veel moeite de patiënt te kalmeren.* «Одягнені в уніформу дівчата не зроблять інакше нічого, аби заспокоїти пацієнта» (Margriet de Moor);

(5) *Een suizende stilte vult de keuken.* «Дзвінка тиша наповнює кухню» (Renate Dorrestein);

(6) *Een stinkende leugen, het kind als buffer tegen de eenzame kilte van de eigen dood.* «Смердюча брехня, дитина як спосіб захистити себе від холоду самотньої смерті» (A. F. Th. van der Heijden).

Дієприкметник минулого часу *geüniformeerd* «одягнений в уніформу» (3) є прикладом статального дієприкметника, оскільки він виражає постійну ознаку. Він утворений не від дієслівної, а від іменної основи (*uniform* «уніформа»). Дієприкметники теперішнього часу *suizend* «той, що дзвенить», *stinkend* «той, що смердить», хоча і утворені від дієслів *suizen* «дзвеніти», *stinken* «смердіти», передають ознаку, а не процес. Це відбувається завдяки тому, що у результаті метафоричного переносу, значення відповідних дієслів суттєво відрізняється від значення похідних від них дієприкметників теперішнього часу. В основу їхнього значення покладений психологічний ефект, який створює означуваний об'єкт, а не дія, яку цей об'єкт виконує.

Що стосується референтного статусу іменної групи у функції підмета, то слід констатувати, що у більшості випадків мова йде про референтні іменні групи з визначеним референтом, коли об'єкт, позначуваний відповідним іменем, відомий як адресанту, так і адресату висловлювання.

(7) *De gemorste wijn dreigde door het doorweekte servet over de tafelrand te druppelen. Hij gebarde om hulp naar Niels. Werktuiglijk pakte hij Niels' servet aan en begon de tafel ermee te deppen.* «Пролило вино намочило серветку і ледь не почало капати зі столу. Рухом руки він попросив Нільса допомогти. Вправно схопивши Нільсову серветку, він почав витирати» (Renate Dorrestein);

(8) *De deur ging open. Osewoudt keek op. Een geüniformeerde Duitser duwde Labare naar binnen. Labare zag er niet uit of hij mishandeld was.* «Двері відчинилися. «Одягнений в уніформу німець заштовхнув Лабаре всередину. Він не виглядав так, наче з ним погано поводитися» (Willem Frederik Hermans).

У прикладі (7) зрозуміло, що мова йде про конкретне вино, яке пролилося і почало капати зі столу. Тому Нілс бере серветку і витирає його. У висловлюванні (8) із пропозиції також видно, що йдеться про реального одягненого в уніформу німця, який виводить головного героя із приміщення. Зазвичай з іменними групами із визначеним референтом вживається актуалізатор у вигляді означеного артикля (*de*) (7), однак його використання у цьому випадку не є обов'язковим. Визначеність референта може поєднуватися і з неозначеним артиклем (8). Це змушує зробити висновок, що протиставлення означеного і неозначеного артиклів не завжди відтворює протиставлення визначеного і невизначеного референтів. Принаймні, це стосується художніх текстів, які і слугували джерелом вищенаведених прикладів.

Досить поширеними у позиції підмета є нереперентні іменні групи. У цьому випадку йдеться про об'єкт, який належить до класу таких самих об'єктів і є неіндивідуалізованим. Він не просто незнайомий мовцю, як у випадку з референтною іменною групою з невизначеним референтом, а взагалі не може бути представлений, оскільки він, за твердженням О. М. Селівестрової, «не вибраний» із сукупності подібних до нього об'єктів [8, с. 85]. Іменна група може трактуватися як нереперентна, якщо її значення побудовано на загальному імені з відкритим екстенсіоналом, тобто якщо воно передбачає відкрити, необмежену сукупність. У наступних висловлюваннях вживаються нереперентні іменні групи:

(9) *Voor zijn ex naar Amerika afreisde had Roland haar ingelicht over het eten bij Lea en haar man, en haar gevraagd of zij eventueel bereid was hem te vergezellen. Het had onschuldig geklonken. Roland had niet de moeite genomen om te liegen. Om te beginnen leek hem dat niet verstandig, zijn ex moest tenslotte doen alsof ze nog een relatie hadden. Een geüniformeerde toneelspeeler is tot betere acteerprestaties in staat.* «Перед тим, як його минула дружина поїхала в Америку, він розповів їй про вечерю у Леа та її чоловіка, і запитав у неї, чи не погодиться вона його супроводжувати. Це

прозвучало безневинно. Він і не намагався збрехати. Насамперед це здавалося йому нерозумним, врешті-решт вона повинна була вдавати, що вони ще разом. Поінформований актор здатний досягти значно більших успіхів» (Arnon Grunberg);

(10) *Naast zijn bureau in het redactievertrek hing een groot stuk karton. Dat was zijn eigen muurkrant. Hij plakte er van alles op. Een kop uit onze krant met een uitspraak van Wibaut die door weglating van een paar woorden een obscene betekenis had gekregen. Of berichtjes met een noodlottige drukfout... De getrainde lezer begrijpt dat de k van gekeest een w had moeten zijn.* «Над його письмовим столом у редакції висів великий шматок картону. Це була його власна стінгазета. Чого тільки він на неї не чіпляв. Заголовок з нашої газети зі словами Вібаута, який завдяки кільком закресленим словам набував образливого значення. Або повідомлення з фатальними друкарськими помилками... Тренований читач розуміє, що замість «к» у слові «gekeest», повинно бути «w»» (Simon Carmiggelt).

У висловлюванні (9) мова йде про те, що будь який поінформований актор грає набагато краще. Ядром цієї іменної групи виступає загальне ім'я з відкритим екстенсіоналом. У більшості випадків нереферентна іменна група вживається з актуалізатором у вигляді неозначеного артикля *een*, хоча зустрічаються випадки вживання артикля *de*, як у прикладі (10). Певної послідовності у вживанні дієприкметників теперішнього і минулого часу в нереферентних іменних групах та особливостей їхнього лексичного значення не виявлено. Спільною рисою переважної більшості нереферентних іменних груп є те, що вони можливі тільки в контексті предикатів, які виражають постійні якості. Їх неможливо чітко локалізувати у часовому просторі. Тому й не дивно, що у вищенаведеному реченні з нереферентною іменною групою, дієслово вживається у теперішньому часі, навіть коли пропозиція висловлювання описує події, які відбувалися у минулому.

Іменна група у функції об'єкта. На відміну від іменної групи, яка виконує у реченні роль суб'єкта, іменна група у функції об'єкта займає у реченні виключно післядієслівну позицію. Відмінність іменних груп у функції об'єкта полягає також у тому, що у більшості випадків з ними використовується актуалізатор у вигляді неозначеного артикля *een*.

(11) *Hij was de laatste koetsier, want de gemeente had paarden in de stad verboden. Koetsiers kregen een gesubsidieerde taxi van de gemeente als ze een rijbewijs haalden.* «Він був останнім кучером, тому що муніципалітет заборонив використання коней. Кучери отримували субсидоване таксі, якщо в них були водійські права» (Kader Abdolah).

Що стосується семантики дієприкметників, які вживаються у складі іменних груп у функції додатка, то і в цьому випадку слід констатувати широку розповсюдженість статальних дієприкметників, які є виразниками ознаки, а не дії. Часто також спостерігається зміна значення похідних дієприкметників у порівнянні з вихідними дієсловами. Особливо це стосується дієприкметників теперішнього часу.

(12) *«Ik heb eens een gekleurde plaat gezien...»* «Одного разу я бачила кольорову картинку». (W.F. Hermans);

(13) *'Ik heb straks een dringende afspraak in de stad,' zei hij.* «У мене термінова зустріч у місті», — сказав він». (Simon Carmiggelt).

У прикладі (12) вживається статальний дієприкметник *gekleurd* «кольоровий». У реченні (13) наведено приклад використання дієприкметника теперішнього часу *dringend* «терміновий». Дієприкметник *dringend* набув здатність виражати ознаку завдяки зміні значення, що чітко видно при порівнянні його із дієсловом, від якого він походить (*dringen* - «проникати»).

Частота вживання дієприкметників теперішнього і минулого, що позначають ознаку, напряму залежить від вибору актуалізатора. У випадку вживання неозначеного артикля вона значно підвищується, і, навпаки, у разі використання означеного артикля *de* — суттєво знижується. Дієприкметники минулого часу, які вживаються у складі іменних груп, що виконують роль додатка і вживаються з означеним артиклем, походять здебільшого від дієслів, а не від іменних частин мови. Дієприкметники ж теперішнього часу у складі таких іменних груп позначають виключно дію. Це доводять такі приклади:

(14) *Er stond een interview met een herder in de krant, die meende dat hij **de gevluchte gevangenen** had gezien.* «В газеті було інтерв'ю з пастухом, який стверджував, що бачив в'язнів, які втекли» (Kader Abdolah);

(15) *Omdat er geen auto beschikbaar was, nam hij **de walmende, schuddende bus** naar de oude stad en liet zich bekijken door zijn vrolijke medereizigers.* «Оскільки машини не було, у старе місто він поїхав на автобусі, що димів і хитався із сторони в сторону, веселі подорожні з цікавістю розглядали його». (Harry Mulisch).

У прикладі (14) іменна група, яка виконує роль об'єкта, вживається з означеним артиклем *de*. Дієприкметник минулого часу *gevlucht* «той, що втік» утворений дієслова *vluchten* «тікати». У реченні (15) наведено вживання дієприкметника теперішнього часу *walmende* «той, що димить», який походить від дієслова *walmen* «диміти», і позначає передусім дію, а не ознаку. Значення вказаних дієприкметників напряду співвідноситься із значенням вихідних дієслів. Про зміну значення у цьому випадку не йдеться.

Стосовно референтного статусу іменних груп, які виконують роль додатка, то і в цьому випадку слід констатувати, що у більшості випадків за ними стоять визначені референти. Іменні групи при цьому можуть супроводжуватися актуалізаторами як у вигляді неозначеного (16), так і у вигляді означеного артикля (17), і мати у своєму складі дієприкметники як минулого (16), так і теперішнього часу (17).

(16) *De ander deed een greep in zijn binnenzak, en het volgende moment hield hij **een geplastificeerde kaart** in de hand.* 'Los Angeles Police Department. Inspecteur Flanzbaum. Met iets dat lijkt op een arrestatiebevel. «Інший потягнувся до внутрішньої кишені і у наступний момент тримав у руці ламіноване посвідчення. «Департамент поліції Лос-Анджелеса. Інспектор Фланзбаум»» (A. F. Th. van der Heijden);

(17) *Verbaasd zag Quinten dat zijn vader een envelop uit zijn binnenzak haalde, uit zijn broekzak een doos lucifers en de envelop aan een hoek aanstak. Hij draaide **de brandende envelop** net zo lang tussen zijn vingers tot hij haar niet meer kon vasthouden.* «Квентін здивовано дивився, як його батько дістав внутрішньої кишені конверт, із кишені коробку сірників, і підпалив край конверта. Він не викидав палаючий конверт доти, доки міг його тримати» (Harry Mulisch).

У висловлюванні (16) мова йде про цілком конкретне ламіноване посвідчення, яке головний герой зазвичай носить у внутрішній кишені. У пропозиції також вказано, яке саме ім'я на ній вказано. Пропозиція висловлювання (17) також не залишає сумнівів у тому, що іменна група *de brandende envelop* «палаючий конверт» позначає визначений референт. На це, з-поміж іншого, вказує опис дій, які персонаж виконує над ним.

У вживанні артиклів з іменними групами у ролі додатка спостерігається певна закономірність. Вона частково пов'язана із семантичним протиставленням «свій / чужий», а частково — з їхнім референтним статусом. У наступних прикладах вживаються іменні групи із визначеним референтом. Незважаючи на це, одні з них вживаються з неозначеними, а інші — з означеними артиклями.

(18) *Ik had **een geschaafde kin** waar bloed uit begon te lekken, **een gekneusde rib** en **een verstuipte enkel**.* «У мене було зчесане підборіддя, з якого капала кров, зламане ребро і вивихнута щиколотка» (Doeschka Meijssing);

(19) *Louis nam **de lauwe, trillende hand** en leidde Nonkel Omer naar het huis.* «Луїс узяв холодну, тремтячу руку, і довів Нонкела Омера до будинку» (Hugo Claus).

У прикладі (18) головний герой описує свій стан після падіння. Він розповідає про свої пошкоджене підборіддя, зламане ребро і про свою вивихнуту щиколотку. При цьому відповідні іменні групи комбінуються з неозначеним артиклем. У висловлюванні (19), навпаки, мова йде про те, як головний герой бере чужу руку. Відповідна іменна група вживається з означеним артиклем. Різні артиклі у прикладах у визначених прикладах вживаються через те, що референт іменної групи у прикладі (18) для головного героя «свій», а у прикладі (19) — «чужий». Очевидно, означений / неозначений артиклі у випадку іменних груп, які виконують функцію додатка здатні виступати виразниками категорії приналежності.

Інша закономірність у вживанні означених / неозначених артиклів пов'язана з іменними групами з невизначеним референтом. Якщо у ролі підмета іменна група з невизначеним

референтом може вживатися як з неозначеним артиклем, так і з означеним, то іменна група з таким самим референтом у ролі додатка комбінується виключно з неозначеним артиклем.

(20) *Een scherp gesteld hoofdartikel te lezen dat de regering de waarheid zegt, terwijl je een geroosterde boterham met bosbessenjam eet: kan een dag beter beginnen?* «Прочитати вправно складену головну статтю, яка показує уряду правду, з'їсти тост з варенням із лісових ягід: чи можна ще краще почати день?» (Remco Campert);

(21) *Tevergeefs deed de sjah een poging om een gerespecteerde nationale politicus te vinden.* «Даремно намагався шах знайти шанованого національного політика» (Kader Abdolah).

У прикладі (20) йдеться про те, що гарна газетна стаття і тости з джемом є невід'ємними атрибутами гарного дня, а в (21) — про те, що шаху так і не вдалося, знайти хоча б якогось поважного політика національного масштабу. Висловлювання (20) не локалізоване у часі й має характер загального твердження, що робить його схожим на приклади (9-10). Приклад (21), навпаки, демонструє, що іменна група у функції об'єкта із невизначеним референтом може вживатися у висловлюваннях, які локалізовані у часі й мають особистий характер.

Розглянувши вживання іменних груп, до складу яких входять дієприкметники теперішнього і минулого часу, у функції різних членів речення і проаналізувавши зміст висловлювань, частиною яких вони виступають, можна зробити наступні **висновки**.

У переважній більшості випадків іменні групи позначають реальні предмети позамовної дійсності, тобто їм притаманна визначена референція. Граматична категорія означеності / неозначеності далеко не завжди корелює із функціонально-семантичним поняттям визначеного / невизначеного референта. Спільною рисою дієприкметників теперішнього і минулого часу, які входять до складу іменних груп, є те що вони дуже часто зазнають зміни значення у напрямку від позначення дії до позначення ознаки. Широковживаними є статуральні дієприкметники минулого часу, які здатні передавати виключно ознаку.

Суб'єкт. Для іменних груп з дієприкметником у функції суб'єкта характерна переддієслівна позиція, хоча подекуди зустрічаються випадки, коли такі групи вживаються і після узгоджуваного з ними дієслова. Іменним групам зазвичай передують актуалізатор у вигляді означеного артикля, вказівного або присвійного займенників. До складу іменних груп найчастіше входять дієприкметники теперішнього часу, які можуть передавати як ознаку, так і дію / процес.

Нереферентні іменні групи з дієприкметниками, які виконують функцію суб'єкта, можуть вживатися з актуалізатором як у вигляді означеного, так і у вигляді неозначеного артиклів. Певної послідовності у вживанні дієприкметників теперішнього і минулого часу в нереферентних іменних групах та особливостей їхнього лексичного значення не виявлено. Висловлювання, до складу яких входять нереферентні іменні групи, мають екзистенційний характер, що проявляється зокрема у тому, що дієслова у відповідних реченнях вживаються у теперішньому часі.

Об'єкт. Для іменних груп з дієприкметником, які виконують роль об'єкта, характерна передусім післядієслівна позиція. Зазвичай з ними вживається неозначений артикль, хоча зустрічаються випадки використання й означеного артикля. У вживанні артиклів з іменними групами у ролі додатка спостерігається закономірність, яка полягає у тому, що вони мають безпосереднє відношення до категорії приналежності. Неозначений артикль передає те, що предмет, позначуваний відповідним іменником, належить мовцю, а означений артикль — те, що він належить іншій особі. Також спостерігається закономірність у вживанні означених / неозначених артиклів, пов'язана з іменними групами з невизначеним референтом. Якщо у ролі суб'єкта іменна група з невизначеним референтом може вживатися як з неозначеним артиклем, так і з означеним, то іменна група з таким самим референтом у ролі об'єкта комбінується виключно з неозначеним артиклем.

Висновки дослідження та перспектива подальших наукових пошуків. Частота вживання дієприкметників теперішнього і минулого часу, що позначають ознаку, напряму залежить від вибору актуалізатора. У випадку вживання неозначеного артикля вона значно підвищується, і, навпаки, у разі використання означеного артикля — суттєво знижується. Дієприкметники теперішнього часу у складі іменних груп з означеним артиклем позначають виключно дію. Іменні групи з невизначеним референтом у функції додатка на відміну від

іменних груп у функції підмета можуть вживатися у висловлюваннях, які локалізовані у часі і мають особистий характер. У подальших наукових розвідках видається перспективним дослідити співвідношення між видом актуалізатора і референтним статусом іменної групи в залежності від стилів, форм і видів мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Лингвистические проблемы референции / Н.Д. Арутюнова // Новое в зарубежной лингвистике / ред. Н.Д. Арутюнова. – М.: Радуга, 1982. – Вып. 13. Логика и лингвистика (проблемы референции). – С. 5-41.
2. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл: Логико-семантические проблемы / Н.Д. Арутюнова. – 3-е изд., стер. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 383 с.
3. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1998. – 896 с.
4. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1955. – 416 с.
5. Булыгина Т.В. Особенности структурной организации языка как системы и методы ее исследования / Т.В. Булыгина. – М., 1991.
6. Падучева Е.В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью / Е. В. Падучева. – М.: Наука, 1985. – 272 с.
7. Падучева Е.В. Динамические модели в семантике лексики / Е. В. Падучева. – М.: Языки славянских культур, 2004. – 607 с.
8. Селиверстова О.Н. Опыт семантического анализа слов типа все и типа кто-нибудь / О.Н. Селиверстова // Вопросы языкознания, – № М9 4. – 1964. – С. 80–90.
9. Серл Дж.Р. Референция как речевой акт / Дж.Р. Серл. // Новое в зарубежной лингвистике / ред. Н.Д. Арутюнова. – М.: Радуга, 1982. – Вып. 13. Логика и лингвистика (проблемы референции). – С. 179-203.
10. Строссон П. О референции / П. Строссон // Новое в зарубежной лингвистике / ред. Н.Д. Арутюнова. – М.: Радуга, 1982. – Вып. 13. Логика и лингвистика (проблемы референции). – С. 55-87.
11. Mill J.S. A System of Logic / J. S. Mill. – London: J. V. Parker, 1851. – 593 p.
12. Fregge G. Über Sinn und Bedeutung / G. Fregge. // Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik, 1851. – Bd. 25-50.

Родиук М. Референтный статус именных групп с причастиями в современном нидерландском языке.

В статье рассматриваются особенности функционирования и референтного статуса именных групп, в состав которых входят причастия настоящего и прошедшего времени, в современной нидерландском языке. Исходной точкой при этом выступает синтаксическая функция, которую именная группа выполняет в предложении. Основное внимание уделяется функциям субъекта и объекта. Исследуется взаимосвязь между синтаксической функцией именной группы и ее референтным статусом, то есть характером ее соотнесенности с предметами внеязыковой действительности. Для правильного понимания механизмов референции учитывается как прагматика, так и семантика высказывания. Для определения референтного статуса именных групп применяются методы контекстуального и дистрибутивного анализа. Также в статье анализируется применение различных видов актуализаторов, прежде всего определенных и неопределенных артиклей, и их зависимость, с одной стороны, от синтаксической позиции, и, с другой стороны, от референтного статуса соответствующей именной группы. В ходе исследования внимание уделяется также корреляции между лексическим значением причастий настоящего и прошедшего времени, различными видами актуализаторов и синтаксическими функциями именных групп, в состав которых эти причастия входят.

Ключевые слова: референция, именная группа, причастие, актуализатор, нидерландский язык.

Rodiuk M. The Referential Status of Nominal Groups with Participles in Modern Dutch.

The article deals with functions and referential status of nominal groups that include present and past participles in modern Dutch. The main focus rests on the nominal groups performing the functions of the subject and object. The article deals with the relationship between the syntactic function of the nominal group and its referential status, i.e. the nature of its correlation to objects of extralinguistic reality. Pragmatics and semantics are both taken into account for a proper understanding of the underlying principles of the process of reference. In order to determine the referential status of a nominal group we make use of distributive and contextual analysis. The study also examines the use of the indefinite and definite articles as main referential aids and their correlation to the syntactic function of the correspondent nominal group on the one hand and its referential status on the other. In the course of the study we examine

also how the lexical meaning of present and past participles corresponds with the different types of referential aids and the syntactic functions of the nominal groups that contain them.

Key words: reference, nominal group, participle, referential aid, Dutch.

Статтю рекомендовано до друку
доктором філологічних наук, професором,
провідним науковим співробітником
Інституту мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України
Т.В. Радзівською

Лариса Сандій
(Тернопіль)

УДК: 811.111'276.6:651

СЛОВСКЛАДАННЯ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ СЛОВТВІРНОЇ НЕОНОМІНАЦІЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано складні слова, які позначають новітні поняття в економічному лексиконі англійської мови. На підставі проведеного дослідження детерміновано структурні типи композитних одиниць, встановлено продуктивні словотвірні моделі складних слів, виявлено особливості їхньої семантичної будови та окреслено специфічні риси словоскладання у фаховій мові економіки. Відтак з'ясовано, що кількість композитних неологізмів зростає за рахунок появи складних слів різних структурних типів і словотвірних моделей, а з погляду семантичної будови композити демонструють екзоцентричний і ендоцентричний тип відношень між складовими елементами. Особливостями словоскладання в економічному лексиконі є зростання частки структурно-складних лексем синтаксичного типу, використання семантично-синтаксичної компресії, здатність композитів до конверсії, а також зв'язок цього способу словотвірної номінації з іншими способами вербокреації (абрєвіацією, конверсією, телескопією).

Ключові слова: словотвірна неонімінація, словоскладання, складне слово, композитний неологізм, структурно-семантичний тип.

Постановка проблеми. Нова економіка, яка породжує багато складних явищ, вимагає особливих неологізмів, здатних лаконічно позначати багатокомпонентні поняття, поліфункціональні предмети і комплексні процеси. Разом з іншими семантично «навантаженими» мовними знаками англійської мови сфери економіки (телескопізмами, абрєвіатурами, фразеологічними одиницями) це завдання виконують композити (*compound words, composites*) – лексеми, утворені шляхом словоскладання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку багатьох дослідників, процес словоскладання являє собою своєрідне згортання словосполучення в єдине слово. Через те, що одними своїми ознаками композитні одиниці наближаються до слів, а іншими – до словосполук, вирішення питання ідентифікації композитів має ряд труднощів і змушує науковців розглядати їх з двох позицій (семантико-ономасіологічної та формально-структурної) і використовувати різні критерії (фонетичний, графічний, семантичний, структурний).

Виокремлення композитів певною мірою ускладнюється й деякими проміжними випадками, що відбивають тенденції мовного розвитку. Йдеться, зокрема, про залучення до словотвору елементів перехідного характеру, котрі займають серединну позицію між лексемами й афіксами, наприклад:

- babble** – *econobabble, Eurobabble, technobabble*;
- based** – *China-based, Euro-based, knowledge-based*;
- free** – *cost-free, office-free, rent-free, risk-free, tax-free*;
- friendly** – *eco-friendly, user-friendly*;
- speak** – *corporation-speak, Eurospeak*;
- wise** – *market-wise, money-wise*.

Привертає увагу й поява словосполук, котрі перебувають на півшляху до утворення єдиного складного слова та демонструють здатність англійської мови з її аналітичним типом зв'язків легко трансформувати одиниці одного рівня в одиниці іншого рівня. Логіка підказує, що